

Enskild motion

Motion till riksdagen 2015/16:722

av Jan Lindholm (MP)

Inga atomvapen eller kärnavfall i Arktis

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om risker med radioaktivt avfall i Arktis och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att verka för kärnvapenfria zoner i Norden och i Arktis och tillkännager detta för regeringen.

Bakgrund

Sedan mitten av 1950-talet vilar det flera tusen containrar med utbränt kärnbränsle, samt ett tjugotal sänkta fartyg med radioaktiva material ombord i havets djup utanför Novaja Zemlja. Vid sidan av detta har det begravts en räkka atomreaktorer, av vilka några fortfarande inrymmer högradioaktiva element, samt en förolyckad atomubåt. Allt detta fortsätter att oroa ekologer. Enligt Vladlen Korobkin, ledamot vid Rysslands akademi för naturvetenskaper, finns det risk för radioaktivitetens spridning med undervattensströmmar. Norska strålsäkerhetskommittén har tillsammans med Rosatom studerat problematiken i Karahavet och genomfört mätningar av strålningsnivåer.

Att istäcket i norra ishavet snabbt blir allt mindre gör att randstater med intresse i området blir allt mer aktiva. Det innebär en snabbt växande sjöfart i området med alla de risker det innebär men även ökande militär närvaro.

Sedan 1950-talet har frågan om ett kärnvapenfritt Norden emellanåt lyfts av grupper i civilsamhället och även vid några tillfällen av ledamöter i Sveriges riksdag. När vi nu börjar få en bättre förståelse för de enorma farorna med såväl atomindustrins samlade avfallsberg som riskerna med kärnvapnen i sig så blir frågan allt mer påträngande.

Arktis är ett potentiellt konfliktområde särskilt med tanke på att samtliga länder med anspråk i området är Natoländer utom Ryssland som för närvarande rustar sin militära förmåga i mycket snabb takt. Jag räknar inte in Island i konfliktbilden eftersom det är

ett land utan egen militär och med anspråk som det egentligen inte råder några konflikter kring så vitt jag känner till (utom om kvoter, fisken och dess vandring svägar).

Frågan om atomavfall och atomvapen i Arktis är, inte minst på grund av dessa geopolitiska orsaker, en väldigt stor fråga som världssamfundet borde ta gemensamt ansvar för. Att den globala klimatutmaningen innebär att åtminstone fyndigheter av olja, gas och kol i Arktis rimligen inte kan ha något kommersiellt värde eftersom de inte kan tas upp om vi skall klara tvågradersmålet gör konflikter kring sådan rikedomar ganska onödig. Skall vi klara av att försörja en växande global befolkning med mat så måste vi även i framtiden kunna äta föda från haven. Då blir stora radioaktiva utsläpp från Karahavet ett stort problem. Det ligger även stora mängder rent plutonium i Irländska sjön som har läkt ut från Sellafield och som med tiden kommer att sprida sig i världshaven. Kommer framtida generationer på grund av sådana problem i framtiden kanske inte att kunna äta mat från haven? Det är en av våra stora utmaningar.

Atomsopor

Atomsopor av det slag som nämns i motionens inledning är oftast inkapslat för att klara en ganska omild behandling men det är ändå bara en tidsfråga innan läckage uppstår. Även om Irländska sjöns botten lutar något åt nordväst ut i Atlanten så tycks plutoniet ligga tämligen stilla där. Men geologisk aktivitet i framtiden kan självklart ändra på det. Troligen finns det atomsopor i haven även på andra håll som jag inte har kännedom om och som kanske är lika problematiska som de två exempel jag nämner här.

När det gäller den kommersiella kärnkraftens atomsopor så arbetar berörda länder med att hitta ”säkra” förvar. Sverige och Finland anses ha kommit längst i detta arbete. När det gäller atomavfall som läckt ut i miljön eller som av okunskap har dumpats i naturen under många år så är situationen väldigt allvarlig. Tiden går och riskerna för stora utsläpp från dessa deponier ökar hela tiden. Här finns kanske ingen annan väg att gå än att alla världens länder tar ett gemensamt ansvar.

Atomvapen

Argumenten om varför atomvapen över huvud taget inte borde förekomma är många men hör inte hemma i denna motion. Nu finns de och vi måste hantera de uppkomna riskerna på något sätt.

I takt med att isarna smälter i Arktis blir alltså den marina närvaron mer omfattande. Risker finns att det i ett område med oklara gränsdragningar uppstår konfrontationer. Även om kärnvapenbestyckade marina stridskrafter inte skulle använda sina kärnvapen så kan båtar sänkas med konventionella vapen. Sjöräddning är svårt i Arktiska farvatten

och att ta upp förlista kärnvapenbestyckade båtar torde inte vara det enklaste. Detta är alltså bara ett av många orsaker till varför atomvapen inte bör förekomma i Arktis. Att skriva avtal om kärnvapenfria områden kan vara en väg att gå för att minska risken för fortsatt påfyllnad av atomsopor i Arktis.

Förslag till åtgärd

Sverige bör agera för att lyfta fram riskerna kring atomavfall och då inte minst de stora lagren av atomsopor i Karahavet. Det kan göras inom ramen för arbetet i Nordiska rådet, arbetet inom EU och inte minst genom Sveriges representation i FN. Formerna kring sådant har jag inga råd att ge om. Det är självklart ett mycket känsligt område där det kanske i första hand gäller att inte peka ut syndabocker. Vi har alla samma intresse av att nå resultat så den formen av diplomati har ingen plats. De stora frågorna, den biologiska mångfalden, klimatutmaningen, fredsfrågan, befolkningsfrågan, mataförsörjningsfrågan, frågan om rent dricksvatten, antibiotikaresistens, atomavfall, kärnvapenfrågan och kanske ytterligare några stora utmaningar kan förmodligen bara lösas av en enig global befolkning. Det kräver att frågan lyfts upp på en tydlig global arena. Riksdagen bör ge regeringen till känna som sin uppfattning att detta är en angelägen fråga att arbeta med.

När det gäller frågan om ett atomvapenfritt Norden och ett likaså atomvapenfritt Arktis så är det nödvändigt att agera snarast. Riksdagen bör ge regeringen till känna som sin uppfattning att Sverige bör ta initiativ till förhandlingar med de nordiska grannarna Norge, Danmark, Finland, Island, Åland, Grönland och Färöarna om hur ett arbete för en atomvapenfri zon i Norden kan genomföras. Samtal bör även inledas med Kanadas regering eftersom det även där finns ett brett folkligt stöd vad gäller frågan om ett atomvapenfritt Arktis.

Att Norden i praktiken redan är fritt från atomvapen borde inte ses som ett hinder för arbetet med den politiska och demokratiska viljeyttring som ett arbete med en uttalad atomvapenfri zon i första hand innebär. Tvärtom borde det förenkla en politisk markering när praktiken redan är tillrättalagd vad gäller Norden. En sådan tydlig markering är därför i första hand en åtgärd för att inleda en vidare diskussion med fler länder om det jag i motionen benämner ett atomvapenfritt Arktis.

Ett Norden fritt från atomvapen skulle kunna bli en början på arbetet för en atomvapenfri region runt vår norra arktiska pol. Min uppfattning är att det finns en mycket bred folklig uppslutning i de nordiska länderna bakom kravet på såväl ett Norden som ett Arktis utan atomvapen. Riksdagen bör därför tydligt markera att detta är en fråga som regeringen bör prioritera.

Jan Lindholm (MP)